

แนวทางการประยุกต์รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเพื่อการออกแบบโครงการ ศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

ภัทรพร ทวีเกิด¹ และ ปรียานุช คำสนอง^{1*}

¹คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

บทคัดย่อ

โครงการศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ คือ โครงการการออกแบบสถาปัตยกรรม เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาการออกแบบเครื่องเงินภาคเหนือ (เครื่องเงินล้านนา) ที่มีการผลิตในพื้นที่ 8 จังหวัด ภาคเหนือ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมองค์ความรู้งานหัตถกรรมเครื่องเงินของภาคเหนือ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การออกแบบและเทคนิคการผลิต นำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบงานหัตถกรรมเครื่องเงินให้มีความร่วมสมัย การออกแบบโครงการเริ่มจากศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ปัญหา และกฎหมาย มาประกอบการเลือกที่ตั้งโครงการ วิเคราะห์ผู้ใช้โครงการกับพื้นที่ใช้สอย พร้อมกับพัฒนาแนวคิดทางสถาปัตยกรรม และสุดท้ายคือการออกแบบและนำเสนอผลงาน

เครื่องเงินภาคเหนือ (เครื่องเงินล้านนา) มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวความคิดในการออกแบบจึงเป็นการนำสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ (สถาปัตยกรรมล้านนา) มาประยุกต์ใช้กับผังโครงการตัวอาคาร และการตกแต่งอาคาร พัฒนาเป็นงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และในอนาคตการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมมาออกแบบโครงการร่วมกัน เกิดการพัฒนางานภูมิสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ได้อีกประการหนึ่ง

คำสำคัญ: ออกแบบสถาปัตยกรรม ศูนย์การเรียนรู้ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภาคเหนือ

*อีเมล: preeyanud.k@mutp.ac.th (ผู้ประสานงาน) (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

Guidelines for applying vernacular architectural styles to project design

Northern Silver Handicraft Learning and Design Center, Chiang Mai Province

Pattraporn Taweekerd¹, and Preeyanud Khamsanong^{1*}

¹Faculty of Architecture and Design, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Abstract

Northern Silver Handicraft Learning and Design Center in Chiang Mai Province is an architectural design project focusing on Northern Region silverware (Lanna silverware) in eight northern provinces. The Project's main objective is to collect the knowledge of Northern Region silverware craftsmanship and become a hub for learning as well as the exchange techniques and products. This would facilitate the development of Northern region silverware into a more contemporary style of handicraft. This study considers the possibilities of the project based on an analysis of potential problems, laws and regulations and provides a projection on creating the architecture design concept with the overall project outlook being presented.

Northern Region silverware (Lanna silverware) is related to the local culture. The project concept design aims to apply the northern region vernacular architectural style (i.e. Lanna architecture) in the project planning, building's design and building's decoration. This development will be a guideline for assimilating contemporary design into the local culture. For further development, applying the knowledge provided from architectural design into environmental management will also lead to new designs related to landscape architecture and the environment.

Keywords: Architectural design, Learning Center, Vernacular Architecture, Northern Region

*E-mail: preeyanud.k@rmutp.ac.th (Corresponding Author)

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

งานหัตถกรรมเครื่องเงิน เป็นงานหัตถศิลป์ที่ผูกพันกับวัฒนธรรมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย เครื่องเงินถูกพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับการใช้งาน ตั้งแต่การเป็นเครื่องประดับ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงเครื่องใช้ในพิธีกรรม ทำให้เครื่องเงินเป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ผ่านรูปแบบของชิ้นงาน ลวดลายประดับ และประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง (สุปราณี เปียวิเศษ, 2540) ปัจจุบันการบริโภคเครื่องเงินได้เปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและค่านิยม ที่มีการใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น แต่ลดความสำคัญของการเป็นเครื่องใช้ในพิธีกรรมลง ผู้บริโภคมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าจากต่างประเทศมากขึ้น มีการซื้อสินค้าตลอดทั้งปี ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการปรับตัวในการออกแบบและผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงิน

จังหวัด	ชุมชน
แม่ฮ่องสอน	เครื่องเงินบ้านละอูป
เชียงใหม่	เครื่องเงินวัวลาย เครื่องเงินบ้านกาด
เชียงราย	เครื่องเงินชาวเขาเผ่าอาข่า
ลำพูน	เครื่องเงินพระบาทห้วยต้ม
ลำปาง	เครื่องเงินบ้านพิชัย
พะเยา	เครื่องเงินบ้านเชียงคำ
น่าน	เครื่องเงินเมืองน่าน
แพร่	กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินพระนอน

ภาพที่ 1 ตัวอย่างชุมชนเครื่องเงินของแต่ละจังหวัดในภาคเหนือ
(Mayurachat, 2021 เขียนแผนภาพโดยผู้วิจัย)

ประเทศไทยมีแหล่งผลิตเครื่องเงินที่สำคัญหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนเครื่องเงินบ้านละอูป จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนเครื่องเงินวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์เครื่องเงินชมพูภูคา จังหวัดน่าน เป็นต้น เครื่องเงินที่มีชื่อเสียงที่สุดของภาคเหนือ คือ กลุ่มเครื่องเงินล้านนา และอีกกลุ่ม คือ เครื่องเงินของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เครื่องเงินของภาคเหนือมีความหลากหลาย และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และเทคนิคการผลิต

ปัจจุบันงานหัตถกรรมเครื่องเงินที่ผลิตในภาคเหนือยังคงได้รับความนิยมของผู้บริโภค สร้างรายได้แก่ชุมชน แต่ปัญหาสำคัญของผู้ผลิตเครื่องเงินในภาคเหนือ คือ การขาดพื้นที่ส่วนกลางในการจำหน่ายสินค้า เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนที่เป็นแหล่งผลิตในหลายจังหวัด อยู่ในพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยาก ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านขุนแม่บงของชาติพันธุ์เย้า (เมี่ยน) ที่ตั้งอยู่ในที่ราบระหว่างภูเขาของจังหวัดเชียงราย เข้าถึงได้ยากทำให้มีนักท่องเที่ยวน้อยจึงไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ประกอบกับผู้ผลิตไม่นิยมนำสินค้าออกไปจำหน่ายต่างถิ่น เพราะมีต้นทุนการขนส่งค่อนข้างสูง ทำให้เข้าถึงผู้บริโภคได้ยากเป็นการจำกัดโอกาสทางการค้า (ศูนย์ข้อมูลภูมิ

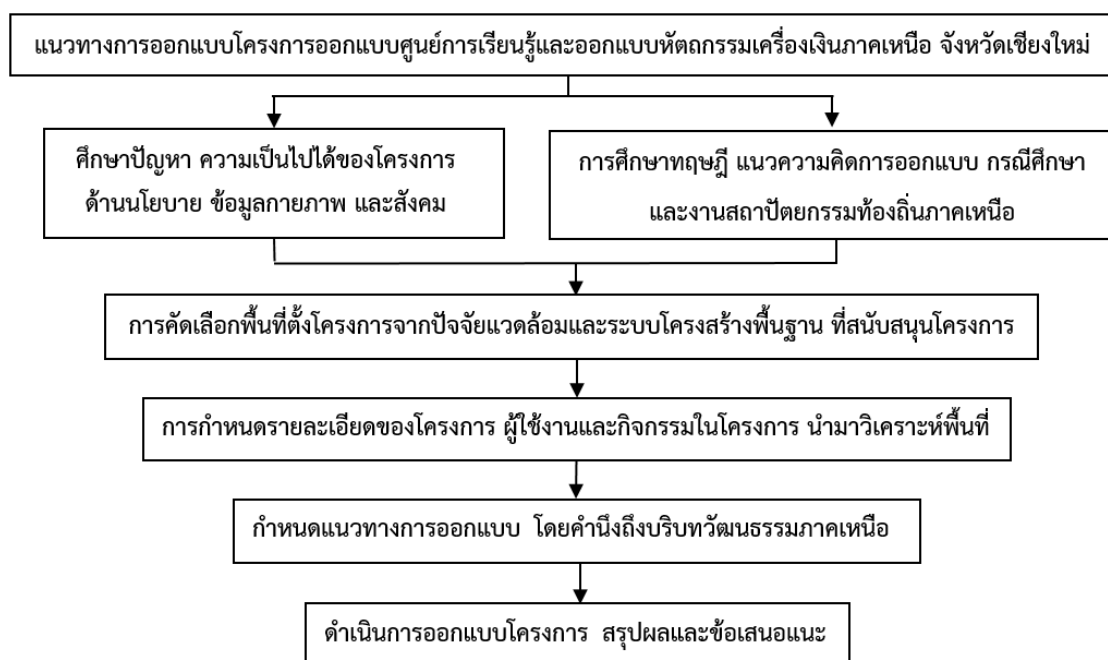
และเครื่องประดับ สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2562) อย่างไรก็ตามการคาดการณ์ตลาดงานหัตถกรรมเครื่องเงินในอนาคตมีโอกาสเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากการขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐ เช่น การผลักดันให้เครื่องเงินเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2566) มีการสนับสนุน และส่งเสริมการพัฒนางานอัญมณีและเครื่องประดับด้วย โครงการพัฒนาเครื่องประดับเงิน ภาคเหนือ (GIT มาเหนือ) (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2564) และมีแผนการผลักดันผลิตภัณฑ์เครื่องเงินให้เป็นสินค้า Soft Power ตามนโยบายของรัฐบาล (ประชาชาติธุรกิจ, 2567) เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาและการสนับสนุนข้างต้น จึงนำมาสู่โครงการศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมการพัฒนารูปแบบและผลิตเครื่องเงินโดยใช้กระบวนการออกแบบ สถาปัตยกรรมเป็นเครื่องมือ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อนำเสนอกระบวนการศึกษาอาคารประเภทศูนย์การเรียนรู้และจัดแสดงสินค้า ที่ประยุกต์รูปแบบจากงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
2. เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ที่ตอบสนองต่อความต้องการการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย และสัมพันธ์กับวัฒนธรรมภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษางานสถาปัตยกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิด
(ผู้วิจัย, 2566)

การดำเนินงานวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลการศึกษาเบื้องต้น ประกอบด้วย
 - 1.1 ศึกษาความเป็นมา และความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ
 - 1.2 ศึกษางานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ วิเคราะห์อาคารกรณีศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบแนวความคิดในการออกแบบและพัฒนาโครงการ
 - 1.3 ศึกษาข้อมูลด้านกฎหมายของตัวโครงการ
2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาขอบเขตของโครงการ
 - 2.1 วิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมภายในและภายนอกโครงการ ประกอบการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ
 - 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลผู้ใช้โครงการ ประกอบด้วย บุคลากรภายใน และผู้ใช้งานจากภายนอก นำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลกิจกรรม คำนวณหาพื้นที่ใช้สอยของโครงการ
 - 2.3 วิเคราะห์สถานที่ตั้งโครงการ และบริบทโดยรอบ ด้วยการใช้เกณฑ์ในการประเมินเลือกพื้นที่
3. ศึกษากระบวนการก่อสร้างและเทคโนโลยีอาคาร ที่เป็นการประยุกต์ใช้รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ เข้ากับระบบโครงสร้าง และระบบสนับสนุนของอาคารสมัยใหม่ เช่น โครงสร้างช่วงพาดกว้าง โครงสร้างช่วงพาดสั้น โครงสร้างคานเสาสำเร็จรูป (Skeleton System) เป็นต้น
4. สรุปรายละเอียด และภาพรวมของโครงการ
5. ออกแบบและนำเสนอผลงาน

การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ

ผู้วิจัยมีการพิจารณาที่ตั้งโครงการ 2 ระดับ ได้แก่ การพิจารณาเลือกจังหวัดที่ตั้งโครงการ และการพิจารณาเลือกพื้นที่สำหรับตั้งโครงการ เกณฑ์การพิจารณาเลือกจังหวัดที่ตั้งโครงการเบื้องต้น คือ เป็นจังหวัดในพื้นที่ภาคเหนือที่มีแหล่งผลิตเครื่องเงิน มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ กับสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนโครงการ โดยเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

1. เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางของชุมชนแหล่งเครื่องเงินต่าง ๆ
2. เป็นจังหวัดที่มีมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษา ที่เปิดสอนหลักสูตรเกี่ยวกับการออกแบบ
3. เป็นจังหวัดที่มีสถานประกอบการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน
4. เป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดจำนวนมาก
5. เป็นจังหวัดที่มีระบบคมนาคม และขนส่งมวลชน ที่หลากหลายรองรับการเดินทาง

ตารางที่ 1 การประเมินเลือกที่ตั้งโครงการระดับจังหวัด

เกณฑ์การเลือกที่ตั้งระดับจังหวัด						
เกณฑ์การพิจารณาและระดับความสำคัญ	จำนวนชุมชน เครื่องเงิน	จำนวนมหา- วิทยาลัยที่มี หลักสูตรการ ออกแบบ	จำนวนสถาน ประกอบการ เครื่องเงินใน จังหวัด	จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทาง มาท่องเที่ยวใน จังหวัด	การเดินทาง คมนาคมสะดวก หลากหลาย	
	5	5	4	4	3	
จังหวัด	คะแนน	รวม	คะแนน	รวม	คะแนน	รวม
แม่ฮ่องสอน	3	15	2	10	1	4
เชียงใหม่	4	20	4	20	4	16
ลำพูน	3	15	2	10	2	8
ลำปาง	3	15	2	10	2	8
เชียงราย	3	15	3	15	4	16
แพร่	3	15	2	10	2	8
พะเยา	3	15	2	10	2	8
น่าน	4	20	2	10	2	8

หมายเหตุ : น้ำหนักคะแนน คือ ระดับความสำคัญของหลักเกณฑ์ โดยมีการแบ่งดังนี้ 1 = สำคัญน้อยที่สุด 2 = สำคัญน้อย 3 = สำคัญปานกลาง 4 = สำคัญมาก 5 = สำคัญมากที่สุด

สรุปการพิจารณาเลือกจังหวัดที่ตั้งโครงการ คือ จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีหน่วยงานท้องถิ่นและบริบทโดยรอบพื้นที่ที่สนับสนุนการตั้งโครงการ และยังเป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีโดดเด่นงดงามเป็นอันดับต้น ๆ ของภาคเหนือ ทำให้มีความเหมาะสมกับการเป็นที่ตั้งของโครงการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

สำหรับการพิจารณาเลือกพื้นที่สำหรับตั้งโครงการ จากพื้นที่ 3 แห่ง ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกในเบื้องต้นนำมาให้คะแนนตามเกณฑ์พิจารณาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางของชุมชนแหล่งเครื่องเงินต่าง ๆ
2. เป็นพื้นที่ที่มีการเข้าถึงได้สะดวกใช้เวลาเดินทางไม่นาน และเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป
3. ที่ตั้งของโครงการอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้กิจกรรมในโครงการเป็นสิ่งที่ดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวมาเข้าชมโครงการ
4. มีองค์ประกอบสภาพแวดล้อมภายนอกที่สนับสนุนโครงการ ยกตัวอย่างเช่น มีโรงพยาบาล แหล่งชุมชน ที่พักนักท่องเที่ยว และโรงแรม เป็นต้น
5. เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้สถานศึกษา เพื่อให้โครงการสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน นักศึกษา
6. เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคม และระบบขนส่งมวลชน สามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวก

ภาพที่ 2 ตำแหน่งพื้นที่ SITE A, SITE B และ SITE C
(Google Earth, 2023a เขียนแผนภาพโดยผู้วิจัย)

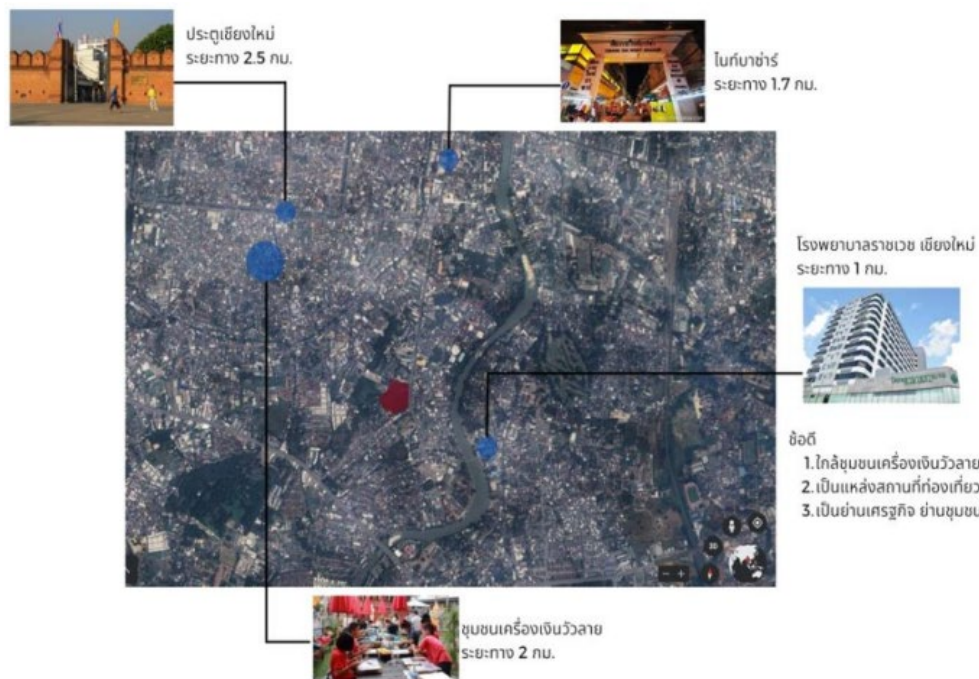
ตารางที่ 2 การประเมินการเลือกพื้นที่สำหรับตั้งโครงการ

เกณฑ์การเลือกที่ตั้งระดับพื้นที่							
เกณฑ์การพิจารณาและระดับความสำคัญ	ศูนย์กลางแหล่งชุมชนเครื่องเงิน	การเข้าถึงพื้นที่โครงการ	ใกล้แหล่งท่องเที่ยว	สภาพแวดล้อมภายนอก	ใกล้แหล่งสถานศึกษา	ใกล้เส้นทางคมนาคมและขนส่งมวลชน	
	5	5	4	4	4	3	
พื้นที่	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	รวม
SITE A	C 15	A 25	B 16	C 12	B 12	B 12	90
SITE B	B 20	A 25	B 16	A 20	C 9	A 15	105
SITE C	B 20	A 25	B 16	B 16	C 9	A 15	101

หมายเหตุ : หลักเกณฑ์การให้คะแนน A = 5, B = 4, C = 3, D = 2, E = 1

สรุปพื้นที่ตั้งโครงการ คือ SITE B เนื่องจากตั้งอยู่ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ มีพื้นที่ติดต่อกับถนนช้างคลาน ทางทิศตะวันออก เป็นศูนย์กลางแหล่งชุมชนเครื่องเงิน อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และมีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนโครงการ เพราะตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมที่มีระบบขนส่งมวลชน

การสำรวจที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 3 การสำรวจบริบทและสภาพแวดล้อมของที่ตั้งโครงการ พื้นที่ของ SITE B
(Google Earth, 2023a เขียนแผนภาพโดยผู้วิจัย)

การกำหนดรายละเอียดโครงการและวิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย

โครงการศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ จัดอยู่ในประเภทอาคารสาธารณะ ตาม พรบ.ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เนื่องจากเป็นอาคารที่ใช้เพื่อประโยชน์ในการชุมนุมคนได้โดยทั่วไป เพื่อกิจกรรมทางราชการ การเมือง การศึกษา การศาสนา การสังคม การนันทนาการ หรือการพาณิชย์กรรม (สมาคมสถาปนิกสยาม, 2566) รายละเอียดโครงการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. ผู้ใช้โครงการ มีที่มาจากข้อมูลกรณีศึกษา นำมาร่วมกับกิจกรรม และพฤติกรรมการใช้พื้นที่ประกอบด้วย
 - 1.1 กลุ่มผู้มีความรู้ ผู้ออกแบบ ผู้ผลิตเครื่องเงิน และบุคคลทั่วไป ที่ต้องการพัฒนาทักษะความรู้ และประสบการณ์ในการออกแบบ การผลิตเครื่องเงิน
 - 1.2 กลุ่มนักเรียน หรือนักศึกษา ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ หรือมีความสนใจศึกษาเรียนรู้การออกแบบ และผลิตเครื่องเงิน
 - 1.3 กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องเงิน ต้องการซื้อสินค้า และ/หรือต้องการเข้าชมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีการจัดแสดงในโครงการ ในกลุ่มนี้รวมถึงผู้ประกอบการค้าเครื่องเงิน ที่ต้องการใช้พื้นที่โครงการในการติดต่อทำธุรกิจ
 - 1.4 บุคลากรและผู้บริหาร เป็นกลุ่มผู้จัดการและปฏิบัติงานส่วนงานต่าง ๆ ในโครงการศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

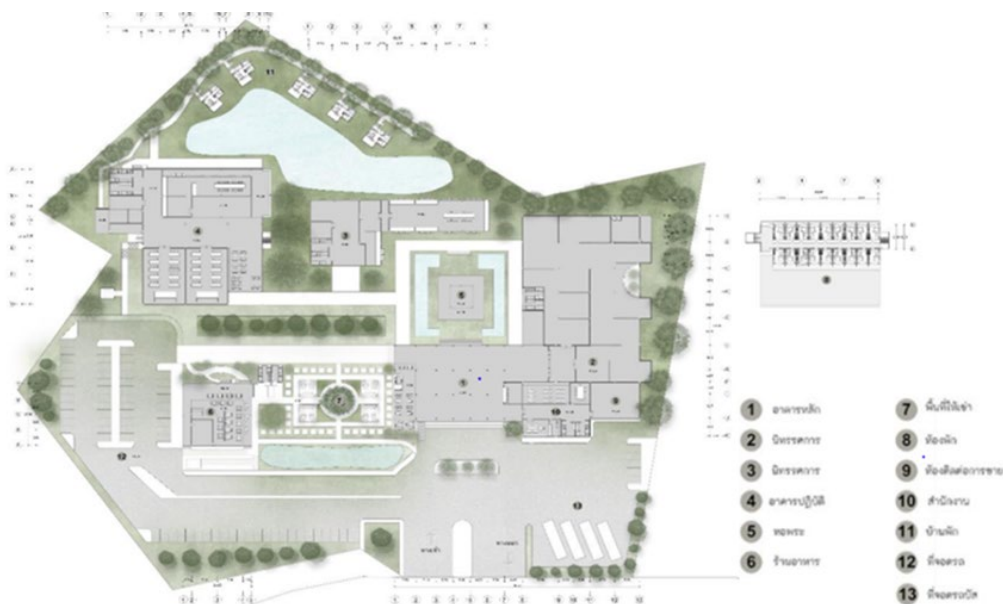
3. การวิเคราะห์พื้นที่ใช้สอยของโครงการ โดยวิเคราะห์กิจกรรมในโครงการจากกรณีศึกษาอาคาร ตัวอย่าง (ศูนย์ศิลปะาชีพ บางไทร, ศูนย์สัมมนาและศูนย์ฝึกอบรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ British Museum) ประกอบการอ้างอิงข้อมูลการกำหนดขนาดพื้นที่อาคาร จาก Neufert Architects' Data ประกอบกับกฎหมายควบคุมอาคารและผังเมือง คำนวณหาขนาดพื้นที่ กิจกรรม นำมารวมกับพื้นที่สัญจร 30 % สรุปพื้นที่โครงการรวม 15,120.51 ตารางเมตร

ผลการวิจัย

โครงการศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการออกแบบอาคารสาธารณะ เพื่อพื้นที่ในการเผยแพร่องค์ความรู้ศึกษาและฝึกอบรม ด้านการออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต งานหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือให้มีความร่วมสมัย รองรับการขายตัวของตลาดเครื่องเงินในอนาคต โครงการนี้มีกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้โครงการประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้มีความรู้ ผู้มีความเกี่ยวข้องกับเครื่องเงินภาคเหนือ และผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบ การผลิตเครื่องเงินภาคเหนือ (2) กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่สนใจเรียนรู้การออกแบบ และผลิตเครื่องเงิน (3) กลุ่มของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าชมนิทรรศการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในโครงการ ในกลุ่มนี้รวมถึงผู้ค้าเครื่องเงินที่ต้องการใช้พื้นที่ในการติดต่อธุรกิจ (4) กลุ่มบุคลากรภายในโครงการ

แนวทางการออกแบบพื้นที่ของโครงการ

จากจุดประสงค์ของโครงการที่ต้องการสร้างพื้นที่สำหรับอบรมด้านการออกแบบ และผลิตเครื่องเงิน ผู้วิจัยจึงออกแบบพื้นที่และกิจกรรมในโครงการ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากการเข้าชมนิทรรศการ ส่งเสริมการฝึกอบรม เอื้ออำนวยต่อการฝึกปฏิบัติงานจริง และสามารถรองรับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไปพร้อมกันได้

ภาพที่ 5 ผังโครงการ และผังพื้นที่อาคารชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 แสดงพื้นที่แต่ละส่วนของโครงการที่แยกออกจากกันด้วยที่ว่าง และการจัดภูมิทัศน์ ที่ใช้เส้นทางสัญจร (ทางเดิน) ภายในเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่

(ผู้วิจัย, 2566)

พื้นที่ของโครงการถูกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามประเภทของกิจกรรมที่เกิดขึ้นประกอบด้วย

1. ส่วนอาคารหลักและส่วนนิทรรศการ พื้นที่หลักของอาคารประกอบด้วย ส่วนต้อนรับ พื้นที่สำนักงาน พื้นที่จัดแสดง (นิทรรศการ) พื้นที่จัดเตรียมนิทรรศการ ส่วนงานระบบ และห้องน้ำ
2. ส่วนอาคารจัดอบรมสัมมนา ประกอบด้วยพื้นที่ต้อนรับ ส่วนจัดอบรม ห้องงานระบบ ห้องแม่บ้าน ห้องน้ำ อาคารหลังนี้การเชื่อมต่อกับส่วนที่พักของวิทยาการที่เข้าร่วมอบรม
3. ส่วนอาคารฝึกปฏิบัติงาน ประกอบด้วย พื้นที่ปฏิบัติการ (Work Shop) ห้องเก็บของ เก็บอุปกรณ์ และห้องน้ำ
4. ส่วนพื้นที่จัดกิจกรรม และร้านอาหาร ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่จำหน่ายสินค้า

ภาพที่ 6 ทศนียภาพมุมสูงจากมุมมองด้านทิศเหนือ แสดงพื้นที่จอดรถและอาคารหลักของโครงการ
(ผู้วิจัย, 2566)

แนวทางการออกแบบภาพรวมโครงการ

เนื่องจากโครงการศูนย์เรียนรู้แห่งนี้เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ และตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความโดดเด่นในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวความคิดในการวางผัง และออกแบบตัวอาคาร จึงเป็นการนำรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ หรือสถาปัตยกรรมล้านนา มาประยุกต์ใช้กับระบบก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ เพื่อให้รูปลักษณ์ของโครงการมีความร่วมสมัย แต่ยังคงแสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นได้

โดยในงานวิจัยรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่นำมาใช้ในโครงการประกอบด้วย ผังเมืองเชียงใหม่ กับผังพื้นที่ของวัด สถาปัตยกรรมพระวิหาร และเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ

แนวทางการออกแบบผังโครงการ

รูปแบบของผังเมืองเชียงใหม่ และการวางผังบริเวณของวัดในภาคเหนือ ถูกนำมาใช้ในการวางผังโครงการด้วยการนำลักษณะของผังเมืองที่มีการใช้คูน้ำคันดิน มาเป็นตัวกำหนดของเขตพื้นที่ พร้อมกับ

แบ่งแยกพื้นที่ภายในกับภายนอกออกจากกัน แนวคูน้ำจึงถูกนำมาใช้ร่วมกับแนวต้นไม้ในการแบ่งพื้นที่ในโครงการแต่ละส่วนออกจากกัน ด้วยการกำหนดขอบเขต และการสร้างภูมิทัศน์ที่ปิดบังการมองเห็น

ภาพที่ 6 (ภาพซ้าย) และ ภาพที่ 7 (ภาพขวา) ผังเมืองเชียงใหม่ที่แนวคูน้ำวางล้อมรอบพื้นที่เมือง ทำหน้าที่แบ่งพื้นที่เมืองออกจากพื้นที่ส่วนอื่น

(Tour Hub Asia, 2024) และ (คนไทยทัวร์, 2565)

ภาพที่ 8 รูปแบบการวางผังของวัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดลำปาง ที่มีการวางระเบียบคดล้อมรอบพื้นที่สำคัญ

(Google Earth, 2023b)

การนำรูปแบบของผังพื้นที่วัดภาคเหนือ หรือวัดแบบล้านนามาใช้กับโครงการ คือ การวางระเบียบคด (ทางเดินที่มีหลังคาคลุม) วางล้อมพื้นที่อาคารสำคัญของวัดที่ประกอบด้วย พระธาตุ พระวิหารหลวง วิหารน้ำแต้ม และหอไตร ถูกประยุกต์ใช้กับส่วนอาคารหลัก โดยเมื่อเดินผ่านพื้นที่โถงต้องรับก็จะพบกับลานโล่ง ที่มีหอพระตั้งอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยแนวของบ่อน้ำ และทางเดินมีหลังคาคลุม เมื่อรวมกับอาคารหลักขนาดใหญ่ที่พัฒนามาจากรูปแบบของพระวิหาร ก็จะเป็นการสร้างมุมมองจากตำแหน่งทางเข้าไปยังจุดเด่นของพื้นที่

ภาพที่ 9 ทศนียภาพภายนอก ของอาคารหลักในส่วนทางเข้าด้านหน้าอาคาร ที่มีการออกแบบประยุกต์จากรูปแบบของวิหารของวัด ในสถาปัตยกรรมภาคเหนือ ให้ครอบคลุมพื้นที่ขนาดใหญ่ด้วยช่วงเสาที่กว้างขึ้น (ผู้วิจัย, 2566)

ภาพที่ 10 ทศนียภาพภายในโครงการ มุมมองจากส่วนอาคารหลักไปยังอาคารกลาง (หอพระ) เป็นการนำรูปแบบของผังวัดในภาคเหนือที่เป็นการวางตัวอาคารหลักไว้ตรงกลางล้อมรอบด้วยระเบียงคด มาใช้ในการสร้างจุดเด่นของโครงการ (ผู้วิจัย, 2566)

สำหรับการออกแบบอาคารของโครงการ เป็นการใช้รูปแบบของสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ มาออกแบบร่วมกับระบบโครงสร้างสมัยใหม่ และการใช้พื้นที่ที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น เช่น รูปแบบของหลังคาทรงมะนิลา ลักษณะประตูแบบบ้านเพ็ญ และช่องเปิดแบบฝาไหล ที่นิยมใช้ในเรือนพื้นถิ่นใช้กับอาคารในส่วนพื้นที่อบรม และพื้นที่ปฏิบัติการโครงการ ประกอบกับการนำวัสดุก่อสร้างในท้องถิ่นมาใช้ในการประดับตกแต่งอาคาร

ภาพที่ 11 (ภาพถ่าย) และ ภาพที่ 12 (ภาพขาว) ลักษณะของหลังคาแบบมะนิลา และหน้าต่างแบบฝาไหลในเรือนพื้นถิ่น

ล้านนา

(ผู้วิจัย, 2566)

ภาพที่ 13 ภาพขยายโครงการในส่วนของพื้นที่ฝึกอบรม และส่วนที่ที่พักผู้เข้าร่วมอบรม

ที่มา : ผู้วิจัย (2566)

สรุปผล

โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้และออกแบบหัตถกรรมเครื่องเงินภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการออกแบบสถาปัตยกรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมองค์ความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการออกแบบและเทคโนโลยีการผลิตเครื่องเงิน รองรับการพัฒนาตัวของตลาดเครื่องเงิน กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมเครื่องเงิน นักเรียนนักศึกษาด้านการออกแบบ นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจ และบุคลากรของโครงการ จัดเป็นอาคารสาธารณะ สำหรับเผยแพร่ข้อมูลงานหัตถกรรมเครื่องเงิน และเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

แนวความคิดในการออกแบบพัฒนาโครงการ เป็นการประยุกต์ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือกับอาคารสมัยใหม่ และใช้รูปแบบของผังเมืองเชียงใหม่ กับผังวัดแบบล้านนา มาออกแบบผังโครงการ พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย อาคารหลักกับส่วนนิทรรศการ อาคารจัดอบรมสัมมนา อาคารปฏิบัติการและจัดกิจกรรมของโครงการ ระบบโครงสร้างที่น่าสนใจ คือ การใช้ระบบโครงสร้างช่วงพาดกว้าง ในอาคารหลักและอาคารนิทรรศการ เนื่องจากเป็นอาคารที่ครอบ คลุมพื้นที่ขนาดใหญ่

ข้อเสนอแนะ

การนำรูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาประยุกต์ใช้ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย คือ การตีความสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทใหม่ที่แตกต่าง ทำให้การนำเสนอรูปแบบของสถาปัตยกรรมผ่านภาพลักษณ์ของ

อาคารอาจไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรต้องมีการศึกษาข้อมูลในบริบทที่มากกว่าการศึกษาเฉพาะรูปแบบอาคาร เนื่องจากสถาปัตยกรรมถูกสร้างขึ้นภายใต้การปรับตัว ทดลองเรียนรู้แก้ปัญหาของกลุ่มชน เพื่อให้สามารถอยู่อาศัยในพื้นที่ และสภาพแวดล้อมตั้งถิ่นฐานได้ บริบทเหล่านี้ได้ถูกพัฒนามาจนกลายเป็นวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนของกลุ่มชน

องค์ความรู้ที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ได้แก่ ข้อมูลภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม และพืชพรรณ ข้อมูลการใช้พื้นที่ในงานสถาปัตยกรรม และข้อมูลด้านความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม ทั้งหมดเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ออกแบบโครงการให้สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ โดยนำข้อมูลภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อม มาออกแบบงานภูมิทัศน์ ข้อมูลการใช้พื้นที่ในงานสถาปัตยกรรม และข้อมูลด้านความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม สามารถใช้ออกแบบพื้นที่ภายในโครงการ ภายในและภายนอกอาคาร เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งสนับสนุนการเชื่อมโยงผู้ใช้งานกับสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- คนไทยทัวร์. (2565). *เรื่องเล่าประตูเวียงเชียงใหม่*. <http://www.konthaitour.com/index.php?lay=show&ac=article&id=2147524749&Ntype=34>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2567, 21 มกราคม). วอนรัฐหนุน “เครื่องเงินไทย” สร้างงานฝีมือสู่ “ซอฟต์แวร์เวอร์. <https://www.prachachat.net/economy/news-1483077>
- ศูนย์ข้อมูลอัญมณีและเครื่องประดับ สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ. (2562, 10 เมษายน). *เชียงราย...ดินแดนแห่งวัฒนธรรมเครื่องประดับเงินชนเผ่า*. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. <https://www.thaitextile.org/th/insign/detail.974.1.0.html>
- สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ. (2564, 8 มีนาคม). *GIT ลงพื้นที่โครงการพัฒนาเครื่องประดับภาคเหนือ*. <https://git.or.th/th/about/18/32/detail/2155/>
- สมาคมสถาปนิกสยาม. (2566). *กฎหมายใช้บ่อย 2566*. พลัสเพรส.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2566). *แนวทางการส่งเสริมสินค้าโอท็อป (OTOP)*. <https://tpso.go.th/document/2404-0000000002>
- สุปราณี เปียวิเศษ. (2540). *รายงานการวิจัย : เครื่องเงินเข้าหมู่บ้านปางควาย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. มติชน.
- Google Earth. (2023a). Chiang Mai Map. <https://earth.google.com/web/>
- Google Earth. (2023b). Wat Phra That Lampang Luang. <https://earth.google.com/web/>
- Mayurachat. (2021). *Northern map worksheet*. <https://www.liveworksheets.com/w/th/ibnganaephnthiiphakhehnuuex/1640122>
- Tour Hub Asia. (2024). *Old City: The Heart of Chiang Mai*. <https://tourhubasia.com/old-city-chiang-mai/>